

DANTE

NTAMO

VITA NUOVA

DANTE

VITA NUOVA

(UUSI ELÄMÄ)

SUOMENTANUT

TYYNI HAAPANEN-TALLGREN

ESIPUHEEN KIRJOITTANUT

V. A. KOSKENNIEMI

PORVOOSSA

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA 1920

näköispainos ntamo 2013
ISBN 978-952-215-458-3

Kansi Make Copies 2013

Kannen kuva Henry Holiday (1839–1927)
First Meeting Of Dante And Beatrice
Wikimedia Commons

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

www.ntamo.net

ALKULAUSE.

Kun Dante kirjoitti Vita nuovan, ei hänellä vielä ollut takanaan sitä syvällistä, kalliisti ostettua elämäkokemusta, joka puhuu meille Jumalaisen Komedian mahtavista säkeistä: hän eli vielä nuoruutensa keväässä, ja ainoa tunne, joka oli pohjaan saakka järkyttänyt hänen myöhemmin niin monenlaisille intohimoille altista sydäntään oli rakkauden tunne. Varhaisimmat Vita nuovan runoista ovat kahdeksanneltatoista ikävuodelta, myöhäisimmät seitsemänneltä- tai kahdeksanneltakolmatta, samalta ajalta kuin runojen puitteeksi sommiteltu proosakertomuskin. Mutta tämän nuoruudenteoksen psykologinen lähtökohta — Danten ja Beatricen kohtalokas ensi tapaaminen — vie meidät ajassa taaksepäin aina runoilijan yhdeksänteen ikävuoteen. Vita nuova, jota syyllä on sanottu keskiajan rakastettavimmaksi kir-

jaksi, on tavallaan lapsuuden ja nuoruuden tilinpäätös, ihastuttava tilinpäätös, jonka yksi kirjallisuuden historian suurimmista neroista on tehnyt miehuutensa kynnyksellä.

Luotettavat tiedot Danten lapsuudesta ja nuoruudesta supistuvat pääasiassa siihen, mitä hän itse teoksissaan kertoo. Dante syntyi Firenzessa v. 1265 Alighierin varattomasta aatelisesta suvusta. Hänen vanhempansa kuolivat varhain, mutta siitä huolimatta näyttää hän saaneen hienon, monipuolisen kasvatuksen. Opettajistaan hän itse mainitsee oppineisuudestaan kuuluisan Brunetto Latinin ja nuoruudenystävistään guelfiläis-ylimyksen Guido Cavalcantin, jota Boccaccio Decameronessaan on ylistänyt hienoksi loogikoksi ja luonnonfilosoofiksi ja jolle Dante omisti nuoruudenteoksensa *Vita, nuova*. Danten paras nuoruudenaika oli hänen kotikaupungilleen rauhallista hengähdysaikaa sitkeiden ja uuvuttavien riitojen välissä. Teollisuus, kaupanteko ja taiteet puhkesivat ennen aavistamattomaan kukoistukseen, Firenze siirteli ulommaksi muuriensa kehää, rakenteli kirkkoja ja maalautti freskoja. Iloinen, lämminverinen toscanalainen luonne pääsi taas oikeuksiinsa: juhlittiin, tanssittiin ja laulettiin,

muodostettiin seuroja, joissa palveltiin rakkauden pakanallista jumaluutta, luettiin provençelaisten ja ranskalaisten trubaduurien runoja ja alettiin itsekkin kirjoittaa kansankielellä riimitettyjä tunnustuksia sydämen donnalle tai vaihdettiin ystävien kesken vakavia tai leikillisiä sonetteja. Tältä huolettomalta ajalta Danten elämässä, mistä ei suinkaan ole puuttunut kaikkia epikurolaisia iloja, on meillä eräs Danten Cavalcantille omistama sonetti, joka antaa m. m. meidän ymmärtää että Firenzen nuoret runoilijat olivat numeroineet kotikaupunkinsa kaunottaret. Tämä rakastettava runo kuuluu proosakäännöksenä: »Guido, minä toivoisin, että jokin noitavoima asettaisi sinut, Lapon ja minut purteen, jota kaikki tuulet kuljettaisivat meidän mieleemme mukaan ja jota eivät myrskyt eivätkä muut onnettomuudet koskaan saavuttaisi ja missä, alituisesti yksimielisinä, meissä vain kasvaisi halu olla yhdessä. Vielä toivoisin, että hyvä taikuri antaisi meidän matkaamme Monna Vannan, Monna Lagian ja hänet, jonka tunnemme numero kolmantenakymmenentenä. Niin puhuisimme keskenämme jatkuvasti rakkaudesta, ja jokainen naisista olisi yhtä tyytyväinen kuin

luulisin meidän itsemmekin olevan.» Tämä sonetti osottaa, että myöskin Dante — vastoin kirjallishistorialliseksi tullutta sananpartta — osasi, ainakin varhaisessa nuoruudessaan, hymyillä, vaikka hän ehkä myöhemmin, elämän varrella, sen taidon unohti.

Mutta leikin ja huvitusten ohella ei Dante laiminlyönyt tieteitä. Meidän täytyy olettaa hänen juuri näihin aikoihin laskeneen perustan sille valtavalle, eri suuntiin ulottuvalle tietämiselleen, joka tavan takaa kuultaa Jumalaisen Komedian sivuilta. Kun Firenzessä ei tällöin vielä ollut yliopistoa, lienee Dante pääasiassa itseopiskelun tietä hankkinut antiikin kirjallisuuden tuntemuksensa samoin kuin syvän perehtymyksensä keskiaikaiseen skolastiseen filosofiaan sekä yleensä kaikkeen aikansa tietoon eri aloilla. *Vita nuova*sta tiedämme, että hän luki ja kirjoitti latinaa sekä tunsikin ranskalaista ja provencelaista runoutta. Viimemainittu laulurunous muodostaa toisen Danten nuoruudenteoksen kirjallishistoriallisista edellytyksistä, samoin kuin vanha latinalainen runous muodostaa toisen. Mutta myöskin italiankielellä oli jo ennen Dantea syntynyt uusi runotyyli, *il dolce stil nuovo*,

»suloinen uusi tyyli», joka valmisti *Vita nuova* n runoutta ja jonka kirjallishistoriallisesti merkillisin luoma juuri Danten nuoruudenteos on.

Italiassa oli kansankielinen kirjallisuus vasta sangen myöhään noussut oraalle latinan rinnalla. Keskiajan rikas legenda- ja mysterio-kirjallisuus, laulut ja kronikat olivat latinankielisiä ja kun Italiassa ensi kerran, kahdennella- ja kolmannennellatoista vuosisadalla alettiin runoilla elävällä kielellä tapahtui se Ranskan tai Provence'in kielillä. Noin 1220—1230-luvulla alettiin ensi kerran, Fredrik II:n hovissa Sisiliassa, sommitella italiankieltä trubaduurirunouden riimikylläiseen asuun, sonettiin ja canzoneen. Pian levisi tämä uusi runous myöskin Pohjois-Italiaan, missä se bolognalaisessa Guido Guinicellissä löysi ensimmäisen kirjallishistoriallisesti huomattavan edustajansa, runoilijan, jota Dante tervehti esikuvanaan ja »sulaisen uuden tyylin» alkajana. Tämä runous lauloi naisen ylistystä, mutta naisen, jonka runoilija kappuullaan kohotti korkealle kaikkien maallisten pyyteiden yläpuolelle, kaiken kauneuden ja täydellisyyden ihannekuvaksi. Rakastettu nainen oli loukkaamaton kuin jumalan-

äiti ja se tunne, joka kurottautui häntä kohti, oli kuin osana rakkaudesta Jumalaan. Ritariajan lemmenlaulu on tässä runolajissa pukenut ylleen abstraktisen teologian ja skolastiikan vaipan, ja silloinkin kun se lainaa ilmaisunsa maallisen rakkausrunouden kuvakielestä — kuten esim. Rooman keisariajan intohimoisesta ja dekadenttisesta lemменrunoudesta, johon sen lähteet, kuten Gaston Paris on osottanut, johtavat — käyttää se niitä vain etäisinä symbooleina ylimaallisille, kaikesta aineen kaipuusta vapautuneille tunteilleen. Tälle runolajille kehittyi pian oma ankara estetiikkansa, ettemme sanoisi teologiansa, se muodostui koulurunoudeksi, enemmän tai vähemmän ajatuksettomaksi leikiksi sanoilla ja käsitteillä, kylmäksi ilotulitukseksi, jossa meidän on vaikea huomata sitä tunteen kipeyttä ja hehkua, mistä persoonallinen runous syntyy. Vasta Danten miehissä, intohimoisessa ja yksinkertaisessa sielussa syttyy tämä runous polttavaksi tuleksi, liekiksi, jonka hehkun tunnemme yhä vielä sen teologian rautaristikon läpi, jonka taakse se on kytketty. Vasta nuoren Danten väkevässä ja kuumassa sielussa puhkeaa keskiajan lemменrunous hehkuimpaan ja samalla etee-

”Ja joka olisi tahtonut oppia tuntemaan Rakkauden, olisi voinut sen tehdä katselemalla silmiäni väreilyä. Ja kun tuo armain vapahduksen donna tervehti, ei Rakkaus ollut vain se väline, joka saattoi varjota minulta ylivoimaisen autuuteni, vaan tuossa ihanuuden ylenpalttisuudessa Rakkaus tuli sellaiseksi, että ruumiini, joka silloin oli kokonaan sen vallassa, usein liikkui kuin raskas, hengetön kappale.”

”(…) lapsuuden ja nuoruuden tilinpäätös, jonka yksi kirjallisuuden historian suurimmista neroista on tehnyt miehuutensa kynnyksellä.”

– *V.A. Koskenniemi*

Tyyne Haapanen-Tallgrenin suomennos on vuodelta 1920.

9 789522 154583 >